

Svensk-Lettiska Föreningen Nr 5 (72) 2015, December

Ordförande: Martin Ancons, tel 070-292 94 80, e-post: martin@envengi.com
Redaktion: Conny Mörke, Bäverbäcksgård 15, 1 tr, 124 62 Bandhagen
tel 073- 581 77 15, e-post: conny.morke@telia.com
Postgiro: 94 86 93-7, medlemsavgift 150 kr
Hemsida: www.svensklettiska.se

25 ÅR EFTER JANUARIHÄNDELSENA:

dagens europeiska Baltikum och Kremis maktutövande

Den baltiska självständighetsrörelsen färgades av dramatik i januari 1990, när sovjetiska pansarvagnar krossade demonstrationerna i Vilnius och barrikaderna därefter restes i Riga. Medan kampen för frihet pågick i Baltikum samlades svenskar under 79 måndagar på Norrmalmstorg för att stödja grannländernas självbestämmande.

Till tjugofemårigt minne av januarihändelserna har vi bjudit in EU-parlamentarikern Gunnar Hökmark, som är en av grundarna av den svenska måndagsrörelsen, till att blicka tillbaka på dessa dagar och tala om dagens Rysslands nya militära utspel mot ett fredligt, enat Europa.

Talarkvällen samarrangeras av Svenska Europarörelsen, Svensk-Lettiska Föreningen och Sverigeesternas Förbund.

När: torsdag den 21 januari kl.19:00
Var: Estniska huset, Wallingatan 34
Entréavgift 50 kronor

Motioner ska vara styrelsen tillhanda senast 31 januari

Motioner ska enligt 16 § i våra stadgar vara styrelsen tillhanda senast 31 januari.

*16 § Förslag till ärenden att behandlas av årsmötet
Såväl medlem som styrelsen får avge förslag att behandlas av årsmötet. Förslag från medlem skall vara styrelsen tillhanda senast 31 januari för att behandlas vid årsmötet. Motioner och styrelsens yttranden över dem skall medfölja kallelse till årsmötet.*

Styrelsen

Tal på Lars Hjeltmans begravning

Lars Hjeltman 2015

Svensk-Lettiska föreningen grundades 1925. Målet var att främja ett såväl kulturellt utbyte som samarbete av olika idrottsevenemang. Denna blomstrande verksamhet avbröts av andra världskriget men återuppstod när Lettland åter blev ett självständigt land 1991. Under många år var Lars Hjeltman en högt betydande stöttepelare i föreningen.

Det behövdes en iderik person som han för att för drygt tio år sedan ta initiativ till den s k Baltikumdagen vid Vårstavi där ester, letter och litauer och svenskar också sedan dess ordnar en marknad av matvaror, hantverk m m och där dansgrupper och musikgrupper kan visa sina färdigheter i sitt resp. lands karakteristiska kultur. På senaste Baltikumdagen i år hyllades Lars med tal av ordföranden i Svensk-Lettiska föreningen Martin Ancons som också överlämnade en blomsterbukett.

Lars hade under en tid på 90-talet arbetat som militär instruktör i Lettland och tack vare sitt intresse för historia, kulturhistoria och böcker, böcker och åter böcker (Lars var en boklörd) blivit nyfiken på Lettland som under forna tider och framförallt på 1600-talet haft

täta förbindelser med Sverige.

Lars och Ingegerd åkte med Lettiska Pensionärsföreningen så sent som i september i år till Eskilstuna för att bese dels Sundbyholms slott, byggt av Carl Carlsson Gyllenhelm, som krigade tappert i Livland i början av 1600-talet, dels Rademachersmedjorna som etablerades 1658 av smeder från den då svenskägda Rigatrakten.

Lars och Ingegerd åkte ofta till Riga och hyrde därför en lägenhet på Kazarmu iela. Där satt gästfriheten i högsätet. För några år sedan då nästan hela Svensk-Lettiska föreningens styrelse gästade Riga erbjöds vi alla övernattning i denna vackra bostad och lotsades dessutom runt i staden av det hemvana värdparet.

Tack vare initiativ från bl a Lars får Svensk-Lettiska föreningen årligen ett bidrag från Kungafonden som vi förmedlar till Röda Korset i Riga för att där användas för inköp av mediciner, vitaminer och matvaror.

Vi kommer att sakna Lars oerhört mycket. Vi kommer inte minst att sakna Lars kraftfulla stämna som brukade återkalla både styrelse och publik på våra programkvällar till ordningen med orden: NEJ, NU FÅR NI HÖRA UPP!

Diana Krumins Engstedt
den 18 december 2015
för Svensk-Lettiska föreningen

Svensk – Lettiska Föreningen
Sista hälsningen
Vila i frid

Rapport från Pax Baltica i Karlskrona

"Kriget om Sanning" var tema vid årets "Pax Baltica - Dialogue on peace and security" i Karlskrona 15-16 oktober. Detta välmatade höstseminarium är numera stabilt etablerat och uppbackat av både länsstyrelsen och Karlskrona kommun tillsammans med Allmänna försvarsföreningen, tidningskoncernen Gotha Group, Litorina folkhögskola med flera. Inittativet startade det omvälvande året 1989 och engagerar årligen omkring trehundra deltagare vid första dagens öppna föreläsningar. Svensk-Lettiska Föreningen deltog även i år.

Sällan har så mycket lögner, propaganda och desinformation förgiftat det offentliga samtalet runt om i Europa och i världen som i år. Ryssland satsar mångmiljardbelopp på helt eller delvis förfalskad och förvanskad öppen eller maskerad sk nyhetsspridning i egna och andras media. Ryssland har flera samtidiga syften med detta, alltifrån att systematiskt destabilisera sk misshagliga regimer i demokratiska länder i väst, till att utså tvivel kring allt som överhuvud taget publiceras i världen, särskilt i oberoende, etablerade och seriösa västerländska media.

Om detta ägnades alltså närmare två dagar av föredragningar och samtal i den numera världsarvslistade kulturstaden Karlskrona med inledning av Polens sverigeambassadör Wieslaw Tarka. Gudrun Persson, som är forskare och Rysslandsexpert vid Försvarets forskningsinstitut, FOI i Stockholm, fortsatte med en knivskarp analys av de ryska motiven och de ryska desinformations strategierna, och Eric Powell, informationschef vid NATO högkvarteret i Bryssel, följde upp med de olika motåtgärder som just nu förbereds och genomförs i väst, bland annat skapandet av ett nytt sk StratCom, NATO Strategic Communication Center of Excellence med högkvarter i Riga och där även Sverige kommer att delta.

Maria Persson Lövgren, som är Sveriges Radios korrespondent i Moskva, fortsatte med rader av konkreta och jordnära exempel kring den ryska regimens accelererande satsningar kring psykologisk krigföring med allt mer förfinade metoder i allt fler medier, inte minst i den vildvuxna floran av sk sociala medier. Witold Rodkiewicz, rysslandsexpert vid Polens institut för öststudier, avrundade första dagen med hur denna informationskrigföring drabbar och påverkar också ett land som Polen och vilka medel som står till buds för att i möjligaste mån motverka skadorna. Även Rysslands ambassad i Stockholm hade inbjudits att delta i årets Pax Baltica men valde att avstå.

Att kriget om sanningen bara har börjat visar sig också genom att det nu samtidigt blivit känt att Sverige genom Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, MSB, i all tysthet börjat bygga ny nationell kapacitet kring psykologiskt försvar och krigföring, om än i minst sagt blygsam skala.

Christer Larsson

Foto: Pax Baltica www.paxbaltica.se

Utställning på Waldemarsudde 19 september 2015 - januari 2016

I höst kan vi letter känna oss verkligen hedrade då fem av våra främsta konstnärer med sammanlagt 12 verk är representerade på en utställning om symbolism och dekadens på Waldemarsudde. Vi tar dem i bokstavsordning:

Rudolfs Perle (1875-1917) fick en kort levnad men lämnade viktiga spår i den lettiska konsten genom sina symbolistiska och visionära akvareller och temperamålningar. Här visas hans målning "Sol" (tempera, 1916) där man ser ett visst inflytande från den målare han beundrade mest, den litauiske symbolisten Mikalojus Konstantinas Ciurlionis.

Vilhelms Purvitis (1872-1945) blev en av de främsta kulturpersonligheterna under Lettlands första självständighetstid. Han var i många år rektor för Konstakademien tillika ledare av mästarklassen för landskapsmåleri därstädes. Han var kommissarie för i det närmaste alla officiella lettiska konstutställningar utomlands. Han undervisade också på Universitetet m.m. Här visas ett storformatigt vinterlandskap från 1908. Purvitis satt i timmar utomhus vintertid och målade något som en fransk eller italiensk konstnär aldrig skulle komma på idén att göra. Den svenske konstnären Gustaf Fjaestad älskade också vintern och målare snöklädda fält, snötyngda träd och av snökristaller glittrande isar.

Janis Rozentals (1866-1916) hann också bli en framstående kulturpersonlighet under sin alltför korta levnad. Han gifte sig med den finska operasångerskan Nelli Forsell och kom att vistas en hel del i Finland där han blev en stor beundrare av främst Akseli Gallén-Kallela. Han målade mycket symbolistiska bilder varav vi här ser inte mindre än fyra. Alla dessa brukar hänga framme på Lettlands Nationella Konstmuseum i Riga. Sedan ett par år tillbaka är museet stängt för renovering så tack vare det kan dessa målningar få lämna fadershuset. Här visas den tragiska målningen "Döden" (1897), "Frestelse" (1913) och "Prinsessa med markkatta" (1913). Dessutom finns här den smått komiska målningen "Hanan gol första gången" (1913) som bygger på en sägen om att alla smådjävlar måste vara tillbaka i helvetet när hanen gal för tredje gången.

Av Johans Valters (1869-1932) finns här en för Lettlands natur karaktäristisk målning "Björkdunge" (1903). Hur många lettiska sånger handlar inte om björkar och björkdungar! På Valters målning lyser de glest stående vita björkstammarna helt magiskt en disig höstmorgon då trädtopparna skimrar i bärnstenens alla färger.

Slutligen ser vi tre verk av Rihards Zarins (1869-1939), två etsningar ur cykeln "Vad Lettlands skogar förtäljer" (1908-11) och en mörk och tung färgetsning "Poetens gravvård" (1913). Om Rihards Zarins har det för en månads sedan i Riga utkommit en publikation, om hela hans framstående karriär i Ryssland och Lettland, författad av barnbarnet Aivars Celmins, USA.

Fr vänster är jag, Gints Jegermanis, Dace Lamberga, Ginta Gerharde-Upeniece.

Den 14 oktober anordnade Svensk-Lettiska föreningen och Lettiska Pensionärsföreningen i samarbete med Lettlands Ambassad en föredragskväll om lettisk konst. Fil.dr. Dace Lamberga från Lettlands Nationella Konstmuseum i Riga berättade då på ett fascinerande sätt om ovanstående konstnärer men också om många andra från samma tid och visade ett stort antal bilder. Fil.dr. Ginta Gerharde-Upeniece från samma museum talade sedan om en bok som hon arbetar med nämligen om hur lettiska diplomater under 20- och 30-talet försökte stimulera lettiska konstkontakter med andra länder. Karlis Zarins, envoyé i Stockholm, "drev på" så att en stor utställning kunde äga rum i Stockholm 1927.

Missa inte utställningen på Waldemarsudde!

Diana Krumins Engstedt

LIVSLUST GÅR VIDARE – NU HAR FAS 2 KOMMIT IGÅNG

Mycket har hänt sedan vi startade Livslust för ca 20 år sedan och vi gläder oss åt och är stolta över alla de ungdomar Livslust hjälpt till ett meningsfullt och tryggt liv i samhället. Detta hade inte varit möjligt utan samtliga involverade; sponsorer, samarbetspartners, bidragsgivare, volontärer, personal och styrelser.

Mycket har också hänt i Lettland under de här åren.

Glädjande nog har den lettiska staten satsat en större mängd EU-pengar på att minska arbetslösheten för ungdomar mellan 16-27 år. Det har de delvis gjort genom att modernisera och förbättra befintliga

statliga och kommunala yrkesskolor (utrustning samt bredare utbud av olika kurser). Privata institutioner fick tyvärr inte ta del av detta EU-bidrag. Socialministeriet har dessutom bestämt att satsa på fosterfamiljer och planerar att avveckla de flesta institutioner till år 2020. Kommunerna väljer att sända ungdomar till de nu väl fungerande statliga yrkesskolorna.

Livslust har haft både kurser och många studiebesök på skolan genom åren och varit en modell och inspirationskälla till denna positiva utveckling. Nu ser vi att samhället har kommit i kapp vilket vi förstas är mycket nöjda med.

Livslust skall finnas där samhället inte finns

Vi har utvärderat och arbetat intensivt med att se vilken strategi och inriktning vi vill välja för fortsatt stöd till utsatta ungdomar. Systemet med studiebidrag och studielån fungerar dåligt i Lettland – och endast om man är mycket duktig kan man få stipendium. Detta innebär att många ungdomar från fattiga familjer, barnhem och andra institutioner inte har någon möjlighet att studera efter nian - eller i bästa fall gymnasiet - och löper därmed stor risk att hamna utanför arbetsmarknaden.

Därför har Livslust fattat beslut att övergå från att driva egen skolverksamhet till att ge studiebidrag. Vårterminen 2015 blev således den sista terminen och i juni klarade flera ungdomar sin examen i reparations & måleri- samt köksprogrammet. Övriga ungdomar har vi hjälpt komma till andra yrkesskolor.

Fr.o.m. hösten 2015 ger Livslust **finansiellt stöd för studier (Livslust Study Support Programme)** åt föräldralösa och på annat sätt utsatta ungdomar i Lettland, ett stöd som samhället idag inte fyller på ett tillfredställande sätt. Hittills har 20st ungdomar sökt studiebidrag och vi har för avsikt att stötta ca 20-30st nya ungdomar varje år över deras 3 - 4 åriga studieperiod. Studiebidraget uppgår till i genomsnitt 150 Euro/månad. Max tror vi ligger på runt 80-100st ungdomar rullande beroende på finanserna.

Utöver det finansiella stödet till studier, bostad och levnadskostnader planerar vi även att ge personligt stöd i form av coaching och kurser. Exakt i vilken form är inte bestämt ännu. Men det kommer att vara kopplat till studier samt att komma ut i arbetslivet. Vi har fortfarande som mål att utsatta ungdomarna skall bli en tillgång och inte en belastning för det Lettiska samhället. Vi kommer framförallt nå de behövande ungdomarna via socialkontoren samt räknar också med stor genomslagskraft via vår hemsida och andra sociala medier.

Vår tidigare rektor Liga Landisa är kvar som ansvarig och har även rollen som arbetande styrelseordförande i Lettiska styrelsen. Vi kommer att fortsätta med syproduktionen då den är en god inkomstkälla till Livslust Study Support Programme. Diverse events i Sverige som marknader, bridge- och golftävlingar kommer vi att fortsätta med – hoppas vi ses där!

Vi känner att vi har fattat helt rätt beslut vilket vi också fått bekräftat från våra huvudsponsorer och samarbetspartners både i Lettland och i Sverige. Drottningen är informerad och fortsätter som Stiftelsen Livslusts beskyddare.

Vänliga hälsningar
Martin Moström, ordförande
Annika Egervall, generalsekreterare

livslust@telia.com

www.livslust.com

Författaren och journalisten Fredrik Quistbergh har nyligen flyttat från Stockholm till Riga med sin fru och två barn. Ett nytt liv i ett nytt land - om sina intryck och upplevelser där kommer Fredrik att skriva krönikor i vårt medlemsblad en tid framöver

Så låter det i Silent Center

För snart tio år sedan flyttade jag till San Salvador. Jag skulle jobba som korrespondent med Centralamerika som bevakningsområde och kunde knappt ett ord spanska. När intensivundervisningen kändes för tuff brukade jag trösta mig med den polske världsreportern Ryszard Kapuściński. Kapuściński var en av världens främsta skribenter som började sin utlandskarriär i Indien vid 23 års ålder. När han kom till Indien kunde han inte ett ord engelska. Och det har han, i efterhand, gett som en av förklaringarna till sina framgångar. Eftersom han inte kunde språket vässades förmåga att iakttä och... lyssna. Kapuścińskis tidiga Indienreportage är en fantastisk uppvisning i levande detaljer. Så, inspirerad av världsreporterens öde skrev jag en krönika om hur det lät i stadsdelen San Luis, San Salvador. Här är ett utdrag ur den krönikan:

"Under en genomsnittlig dag är det mer än möjligt att höra...

Panflöjtskillen - Den tredje natten, ungefär vid elva- halvtolvtiden, när detta ljusa ljud hördes fattade jag att det inte var något som ingick i en dröm. Det lät lite som en visselpipa, men inte riktigt. Kanske mer som om panflöjtsartisten Dana Dragomir försökte stämma sitt instrument. När det, natt efter natt, återkom kollade jag med lite folk. Jag hade aldrig kunnat gissa mig till sanningen. Ljudet kommer från en vakt som använder en liten flöjt för en mix av varnings-, hämnd- och bekräftelsesignal. Varningen: Twiddellidi, jag är här så det är inte lönt att försöka sig på något. Bekräftelsen: Twiddeliddidi, jag är inte på krogen utan jag sitter här och vaktar era hus och gör skäl för min usla lön. Hämnaden: Twiddelididdididi, om ni bara hade pröjsat mig bättre skulle jag fixat ett anständigt instrument.

Fyrverkerier och/eller pistolskott – Jag har aldrig tidigare haft anledning att reflektera över vad det verkligen är som skiljer dessa två ljud från varandra. Men lösningen till gåtan är avståndet mellan smällarna. Fyrverkerierna låter mer: kaduuuu, kaduuuu. Pistolskotten låter mer: ka-ka-ka."

Idag, nästan tio år senare, flyttar jag till ett nytt land i en ny världsdal. Och jag kan, om möjligt, ännu mindre lettiska än vad jag då kunde spanska. Jag bestämmer mig för att göra om experimentet. Under den första månaden i vår nya hyreslägenhet på en tvärgata till Dzirnavu iela i Silent center lyssnar jag extra noga. En genomsnittlig dag är det mer än möjligt att höra...

Borrandet – Det pågår ständigt byggarbete i huset. Trappuppgången är täckt av byggdamm. När tidigare hyresgäster flyttar ut tar renoveringen vid. Lägenheterna stöps i nya former för kortare eller längre kontrakt. Brummandet och hackandet från betongen som bilas bort blandas med korta stötar från bormaskin. Att det känns som en jordbävning är att ta i. Men lite skakar det allt.

Glasklirret – På innergården finns flera behållare för att sortera sopor. Två gröna kärl på fyra hjul för hushållsavfall. Ett blått kärl för kartong. Ett gult för plastmassa. Och sedan ytterligare två gröna kärl på fyra hjul för glasflaskor. De två sista kärlet används flitigast. Eller, rättare sagt, det låter mest om dem. På vår adress är det fyra trappuppgångar med ett tjugotal hushåll i varje trappuppgång som delar på återvinningskärlen. Det blir en hel del glasflaskor. Extra vanligt verkar det vara att tömma sina glas på söndagar. Ett koncentrerat KLIRR-KLIRR-KLIRR fyller innergården när flaskorna rasslar ner i kärlet från plastpåsen. Eller så är det ett dovt klirr... klirr... klirr... när hyresgäst försiktigt lägger ner flaskorna en och en i kärlet. Men sedan finns också de rotande klirrljuden. Flaskor som har hela havet stormar i det djupa plastkärlet. Det är tillfälliga besökare som letar efter åtråvärd pant eller kanske en flaska med något innehåll kvar.

Sopkvasten – Varje morgon runt åttatiden hörs piassavakvastens borst mot innergårdens sten. Varje morgon hälsar gårdstanten med ett "Labrit". Och varje morgon är höstlov och byggrester snyggt bortstädade såväl ute på gatan som inne på gården.

Den digitala dörrklockan – När gästerna vill komma in påkallas uppmärksamheten med ett ding-ding-dong. Och tydligen är det så en dörrklocka ska låta. Har hört det flera gånger i radioreportage från baltländerna då hemkänsla ska skapas. Reportern ska besöka person X och ding-ding-dong, där kommer vår dörrklocka! Jag har ännu inte vant mig när jag hör signalen på annat ställe än i egna lägenheten.

Fyrverkerierna – I vår trappuppgång står en informationsskylt om när, var och hur fyrverkerier är tillåtet. Trots hård reglering verkar det väldigt populärt. Nästan varenda helg tycker jag mig höra dem. Kaduuuu, kaduuuu. Och av erfarenhet vet jag att det rör sig om fyrverkerier, inte pistolskott.

Fredrik Quistbergh

Svensk-Lettiska föreningen

Samlar föreningar och enskilda medlemmar med intresse för och engagemang i Lettland. Föreningens ändamål är att genom information och opinionsbildning stödja Lettland, främja kontakter mellan Sverige och Lettland samt verka för ökad kunskap om och förståelse för Lettland.

Föreningen arrangerar medlemsmöten och ger ut ett medlemsblad med information om Lettland och om aktiviteter som föreningsmedlemmar ägnar sig åt där.

Medlemskap kostar 150 kr per år för enskild medlem och 500 kr per år för föreningar och företag, beloppet betalas in på föreningens Plusgiro 94 86 93-7 (Skriv namn, adress, telefon samt e-postadress på inbetalningen). Föreningens Bank info i övrigt: Kontonummer: 9960 3409 4869 37 IBAN: SE93 9500 0099 0948 6937 SWIFT: NDEASESS

Vi uppskattar om nya medlemmar samtidigt skickar ett e-brev till medlemsansvariga Maija Grinbergs E-post: majja.grnbgs@gmail.com Tel: 070 - 141 41 32 . Meddela att du gjort en inbetalning, ansöker om att få bli medlem och lämnar kontaktinfo (Namn, adress, telefon samt e-postadress om sådan finns).

Styrelsen

Styrelsen vill på detta sätt tillönska

Er en

God jul och ett Gott Nytt År